

Spis treści

Wykaz reprodukowanych dokumentów	13
Wykaz skrótów	15
Słowo wstępne	17
Wyznanie mojżeszowe w Polsce 1945-1966 (zarys działalności)	21
I. Położenie prawne gmin wyznaniowych żydowskich w okresie międzywojennym	49
1. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 14 października 1927 r. o uporządkowaniu stanu prawnego gmin wyznaniowych żydowskich (fragmenty)	50
II. Regulacje prawne z lat 1932-34 dotyczące cmentarzy i chowania zmarłych	56
1. Ustawa z dnia 17 marca 1932 r. o chowaniu zmarłych i stwierdzaniu przyczyny zgonu (fragmenty)	56
2. Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 30 listopada 1933 r. o chowaniu zmarłych i stwierdzaniu przyczyny zgonu, wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (fragmenty)	59
III. Prośba Żydów przemyskich o zwrot realności Gminy Wyznaniowej	62
IV. Pismo Komitetu Żydowskiego w Lublinie z 8 października 1944 r. w sprawie przedwojennych Gmin Wyznaniowych Żydowskich	63
V. Opinia Biura Prawnego Prezydium PKWN z 16 listopada 1944 r. w sprawie przedwojennych Gmin Wyznaniowych Żydowskich	64
VI. Okólnik Ministra Administracji Publicznej z 6 lutego 1945 r. o tymczasowym uregulowaniu spraw wyznaniowych ludności żydowskiej	68
VII. Pismo Żydowskiego Zrzeszenia Religijnego w Lublinie z 22 lutego 1945 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP w sprawie wyboru Zarządu Zrzeszenia	71
VIII. Powołanie rabina Dawida Kahane na Reprezentanta Żydowskich Zrzeszeń Religijnych	71
IX. Pismo rabina D. Kahane (nr 29/45) z 6 sierpnia 1945 r. do MAP w sprawie przejmowania majątku Gmin Wyznaniowych Żydowskich	72
X. Eksploatacja cmentarza w Będzinie na cele produkcyjne	73
1. Pismo wojewody śląsko-dąbrowskiego (Lb.cz.9704/IIP.1010/45) z 14 sierpnia 1945 r. do Departamentu Administracyjnego MAP	73
2. Pismo Reprezentanta ŻZR D. Kahane (nr 107/45) z 21 października 1945 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	76
3. Pismo Naczelnej Rady Religijnej z 28 marca 1946 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	77
XI. Prośby o subwencje na remonty synagog i cmentarzy	79
1. Pismo ŻZR w Krakowie (nr 20/45) z 14 maja 1945 r. do wojewody krakowskiego	79
2. Pismo Urzędu Obwodowego II Zarządu Miejskiego w Krakowie z 25 lipca 1945 r. do Wydziału Oświaty, Kultury i Sznaki	80
3. Pismo ŻZR w Żduńskiej Woli z 30 lipca 1945 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	82
XII. Wyjaśnienie w sprawie statusu Żydowskich Zrzeszeń Religijnych	83
1. Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach z 28 września 1945 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	83
2. Pismo Departamentu Wyznaniowego MAP (L.dz.V. 15890/45) z 11 stycznia 1946 r. do Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach	84
XIII. Ukonstytuowanie się naczelnych władz Żydowskich Zrzeszeń Religijnych	85
1. Pismo Reprezentacji ŻZR (nr 139/45) z 15 listopada 1945 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	85
2. Pismo Departamentu Wyznaniowego MAP (L.dz.V. 19371/45) z 21 listopada 1945 r. do Reprezentacji ŻZR	86

3. Pismo okólnie Departamentu Wyznaniowego MAP (L.dz. V. 22500/45) z 27 grudnia 1945 r. do wojewodów	87
XIV. Usuwanie napisów niemieckich z nagrobków cmentarnych w Bielsku	88
1. Pismo Departamentu Wyznaniowego MAP (L.dz. V. 22642/45) z 2 stycznia 1946 r. do Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach	88
XV. Sprawa następstwa prawnego izraelskich gmin wyznaniowych i mienia opuszczonego	91
1. Z korespondencji resortów sprawiedliwości i administracji publicznej	91
2. Pismo Departamentu Wyznaniowego (L.dz. V. 373/46) z 11 marca 1946 r. do Departamentu Samorządowego MAP	92
3. Pismo Departamentu Wyznaniowego MAP z 28 sierpnia 1946 r. do Komitetu Organizacyjnego ŻKW	93
4. Pismo Biura Powierniczego Głównego Urzędu Likwidacyjnego (L. 3795/Pow. I/111/172/46) z 2 stycznia 1947 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	94
XVI. Regulacje prawne dotyczące majątku opuszczonego, porzuconego i poniemieckiego	96
1. Ustawa z 6 maja 1945 r. o majątkach opuszczonych i porzuconych (fragmenty)	96
2. Ustawa z 23 lipca 1945 r. o zmianie ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o majątkach opuszczonych i porzuconych (fragmenty)	99
3. Dekret z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (fragmenty)	99
XVII. Projekt okólnika Ministra Administracji Publicznej w sprawie cmentarzy żydowskich	103
1. Pismo Departamentu Wyznaniowego (L.dz. V.W.Nch. 3534/46) z 10 marca 1947 r. do Departamentu Samorządowego MAP	103
2. Opinia Departamentu Samorządowego MAP z 29 kwietnia 1947 r.	105
3. Opinia Departamentu Politycznego MAP (L.dz. ILPN. 3828/48) z 12 stycznia 1948 r.	108
4. Opinia Departamentu Administracyjno-Prawnego MAP (L.dz. IV. AP. 8860/47) z 27 stycznia 1948 r.	108
5. Pismo Departamentu Administracyjno-Prawnego MAP (L.dz. IV. AP. 8860/47) z 27 stycznia 1948 r. do Ministerstwa Skarbu	109
6. Pismo Ministerstwa Skarbu (Nr D. VIII. 1367/4/48) z 26 marca 1948 r. do Ministerstwa Administracji Publicznej	110
7. Pismo Departamentu Administracyjno-Prawnego MAP (L. IV. AP. 2895/48) z 22 maja 1948 r. do Departamentu Wyznaniowego	111
8. Pismo Departamentu Wyznaniowego MAP (L.dz. V.W. 122/48) z 5 czerwca 1948 r. do Departamentu Administracyjno-Prawnego	113
9. Pismo Biura Powierniczego GUL (L. Pow. I-83/51/48) z 18 września 1948 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	115
10. Protokół z konferencji w sprawie cmentarzy żydowskich	116
11. Opinia Komitetu Organizacyjnego ŻKW (L. 1257/49) z 28 stycznia 1949 r. w sprawie okólnika	118
12. Wyjaśnienia Departamentu Wyznaniowego MAP w sprawie okólnika	119
XVIII. Sprawa czynnej synagogi w Warszawie i niektórych nieruchomości	121
1. Pismo rabina D. Kahane (nr 49/45) z 29 maja 1945 r. do Prezydenta m. Warszawy	121
2. Pismo Komitetu Organizacyjnego ŻKW (L. 142/48) z 12 listopada 1948 r. do MAP	122
3. Pismo Referatu do Spraw Wyznań Prezydium RN m. st. Warszawy (Nr. Wyzn. 183/51) z 6 marca 1951 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	123
4. Pismo poufne Naczelnego Architekta Warszawy (L.dz. NAW/580/51) J. Sigalina z 31 grudnia 1951 r. do Biura Urbanistycznego Warszawy	124
XIX. Sprawy różne majątkowe z lat 1945-1947	125
1. Sprawa zwrotu majątku we Włodawie (1945-47)	125
2. Wykaz nieruchomości byłej Gminy Żydowskiej w Częstochowie	129
3. Starania o zwrot majątku w Dąbrowie Tarnowskiej	131
4. Konflikt o nieruchomość w Katowicach	133
5. Próby przeznaczenia synagogi w Ostrowie Wielkopolskim na placówkę kulturalno-artystyczną	135
6. Pismo Ziomkostwa Żydowskiego z Białej Podlaskiej z 23 października 1947 r. do CKŻP w sprawie sprzedaży mienia gminnego	138
7. Przekazanie synagogi w Kołnie na remizę strażacką	139
8. Wydzierżawienie synagogi w Sieradzu	140

9. Przekazanie synagog w Lelowie i Olszynie dla Straży Pożarnych	141
10. Rozbiórka zniszczonej synagogi w Prasce	144
11. Sprawa uporządkowania cmentarza w Łukowie	147
12. Sprawa majątku po Gminie w Białej (woj. krakowskie)	150
13. Przekazanie synagogi w Busku Zdroju	152
14. Sprawa cmentarzy i ruin synagogi w Zamościu	156
XX. Sprawy różne organizacyjne z lat 1946-1948	162
1. Stan posiadania wyznania mojżeszowego na 1 stycznia 1947 r.	163
2. Sprawa ustawy o położeniu prawnym wyznania mojżeszowego	168
3. Statut Centralnego Komitetu Żydów w Polsce (fragmenty)	178
4. Protokoły Komisji Współpracy CKZP i Komitetu Organizacyjnego ŻKW	179
5. Pismo rabina D. Kahane (L. 1334/48) z 9 czerwca 1948 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	183
XXI. Sprawa płyt nagrobkowych z cmentarzy żydowskich	185
1. Pismo CKZP (L.dz. 5955/47) z 2 maja 1947 r. do Departamentu Politycznego MAP	185
2. Pismo Departamentu Politycznego MAP (L.dz. IL.PN. 1523/47) z 17 maja 1947 r. do Rady Państwa	187
3. Pismo Wydziału Samorządowego UW w Rzeszowie (Nr. SA. I-2/32/47) z 11 sierpnia 1947 r. do MAP	188
4. Okólnik Nr 44 w sprawie płyt nagrobkowych z cmentarzy żydowskich	190
5. Pismo Wydziału Samorządowego UW w Rzeszowie (Nr. S.G. I. 7/8/48) z 4 stycznia 1949 r. do MAP	191
XXII. Utworzenie Związku Religijnego Wyznania Mojżeszowego	193
1. Zjazd założycielski i warianty nazwa	194
XXIII. Konflikt krakowski o synagogę Ajzyka	204
1. Pismo ks. E. Kregiela z 10 lutego 1947 r. do MAP (odpis)	204
2. Pismo Komisarza Wojewódzkiego dla Spraw ProduktYWizacji Ludności Żydowskiej na Województwo Krakowskie (L. IV-4-47) z 12 marca 1947 r. do Wydziału Administracyjnego UW w Krakowie	205
3. Pismo Komitetu Organizacyjnego ŻKW (L. 1060/1430/47) z 5 sierpnia 1947 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	207
4. Pismo Wydziału Społeczno-Politycznego UW w Krakowie (L.A.C.V/4/4/47) z 10 grudnia 1947 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	208
5. Pismo Wydziału Kultury i Sztuki UW w Krakowie (L.K.S.-I-1-258-48) z 28 września 1948 r. do MAP (odpis)	209
6. Pismo Wydziału Społeczno-Politycznego UW w Krakowie (L.SP.-S.I-3/13/48) z 16 sierpnia 1948 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	211
7. Pismo Wydziału Kultury PWRN w Krakowie (L.KI.K.I-1-31/51) z 12 czerwca 1951 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	212
XXIV. Finansowe aspekty zabezpieczania cmentarzy i obiektów kultu	215
1. Pismo Departamentu Wyznaniowego MAP (L.dz. V.W.Nch. 459/47) z października 1947 r. do Naczelnej Rady Religijnej	216
2. Pismo dyrektora Jointu (L.dz. 5261/secr) z 29 sierpnia 1949 r. do Komisji Mieszanej dla Spraw Ekshumacji	216
3. Pismo J. Druckera (Komitet Organizacyjny ŻWK) do H. Kroszczora (CKZP) z 16 sierpnia 1949 r.	217
4. Pismo Naczelnej Rady Religijnej (L. 3052/49) z 28 lipca 1949 r. do CKZP	221
5. Pismo Prezydium Komitetu Organizacyjnego ŻKW (L. 151/50) z 13 stycznia 1950 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	221
XXV. Różne sprawy majątkowe i ochrony cmentarzy z lat 1948-1952	226
A. Synagogi, domy modlitwy i inne budowle	227
1. Pismo Komitetu Organizacyjnego ŻKW (L. 2770/49) z 6 czerwca 1949 r. do min. W. Wołoskiego	227
2. Pismo Zarządu Miejskiego w Kielcach z 28 lutego 1949 r. do Komitetu Organizacyjnego ŻKW	228
3. Pismo Prokuratury Generalnej – Zespół Delegacyjny w Bydgoszczy (L.dz. 7833/48 – F. 29/5208) z 22 kwietnia 1948 r. do MAP	230

4. Pismo WKŻ w Łodzi (L.dz. 48/GB) z 19 lipca 1948 r. do CKŻP w sprawie majątku w Belchatowie	232
5. Pismo Biura Powierniczego GUL (L.Pow. I-77/120/47) z 29 stycznia 1948 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP	234
6. Sprawa nieruchomości w Suwałkach i Sokółce	235
7. Sprawa sprzedaży synagogi w Kutnie	237
8. Nieruchomości w Łęcznej, Tarnogrodzie, Grodzisku Mazowieckim i Jarocinie	240
9. Pismo Zarządu Miejskiego w Kępnie z 19 lutego 1949 r. do Komitetu Organizacyjnego ZKW	244
10. Pismo Inwalidzkiej Spółdzielni Pracy w Sandomierzu (L.dz. 142/50) z 29 kwietnia 1950 r. do MAP	246
11. Pismo Departamentu Likwidacyjnego Ministerstwa Skarbu (nr. L.I. 1753/4/50) z 14 marca 1950 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP w sprawie majątku w Bochni	248
12. Pismo Departamentu Likwidacyjnego Ministerstwa Finansów (Nr LI 8182/4/50) z 29 lipca 1950 r. do Urzędu do Spraw Wyznań w sprawie majątku w Olkuszu	249
13. Pismo Związkowego Klubu Sportowego „Budowlani” w Gniewkowie (L.dz. 177/50) z 10 sierpnia 1950 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	251
14. Przekazanie synagogi w Sejnach na cele oświatowe	252
B. Cmentarze i tereny pocmentarne	253
1. Sprawa cmentarza w Mielcu przy ul. Kolejowej	253
2. Stary cmentarz w Kaliszu i w Golinie n/Wartą	258
3. Zabezpieczenie cmentarza w Szydłowie	260
4. Dewastacja cmentarza w Golinie	262
5. Likwidacja cmentarza w Szczecinie	262
6. Pismo CKŻP (L.dz. 7950/49) z 18 października 1949 r. do Departamentu Wyznaniowego MAP w sprawie płyt nagrobkowych w Bielsku	272
7. Cmentarz żydowski w Łodzi przy ulicy Wieńcowej	273
8. Sprawa cmentarza „Remu” w Krakowie	277
9. „Notatka” S.K. z 22 października 1950 r. w sprawie ruin synagogi i cmentarza w Krośnie	279
10. Sprawa zabezpieczenia grobów ofiar hitlerowskich	280
11. Wywłaszczanie nieruchomości w woj. rzeszowskim	283
12. Próby lokalizacji stacji obsługi PKS na cmentarzu w Chelmie	285
13. Sprawa uporządkowania cmentarza na Bródnie w Warszawie (1951 r.)	286
14. Zamknięcie cmentarza w Strzelcach Opolskich	288
15. Profanacje cmentarzy w woj. łódzkim	290
XXVI. Synagogi zabytkowe	294
1. Zabytkowe synagogi rzeszowskie	294
2. Przekazania synagogi sandomierskiej (1952-54)	300
3. Synagoga w Płońsku	303
4. Przekazanie budynku i synagogi na archiwum w Olsztynie	306
5. Sprawa mienia i zabytkowej synagogi w Piotrkowie Trybunalskim	309
6. List historyka sztuki w sprawie zabytków żydowskich w Kieleckiem	313
7. Konflikt o synagogę w Przemyślu przy ul. Słowackiego	315
8. Synagoga w Jarosławiu przy ul. Opolskiej	319
XXVII. Akcja rejestracyjna cmentarzy, synagog i domów modlitwy w 1952 roku	324
1. Pismo ZG TSKŻ (L.dz. 3764/51) z 10 września 1951 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	326
2. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (L.dz.III.18b/45/51) z 19 marca 1952 r. do Referatów do Spraw Wyznań PWRN w sprawie danych	328
3. Wykazy synagog, domów modlitwy i cmentarzy – woj. kieleckie	330
4. Wykazy synagog, domów modlitwy i cmentarzy – woj. rzeszowskie	340
XXVIII. Związek Religijny Wyznania Mojżeszowego w latach 50-tych	348
1. Pismo ZRWM (L.42/51) z 18 lipca 1951 r. do Urzędu do Spraw Wyznań w sprawie miesięcznego preliminarza budżetowego	350
2. „Notatka” S. Kuryłowicza z 27 lipca 1951 r. w sprawie budżetu ZRWM	351
3. Sprzedaż macy w 1951 roku	355
4. Kongregacje Wyznania Mojżeszowego w Polsce (stan na 1 stycznia 1953 roku)	358

5. Protokół z walnego zebrania ZRWM (4 listopada 1958 r.)	361
6. Pismo Komisji KC PZPR do spraw narodowościowych (L.dz. KN/12/6/59) z 22 maja 1959 r. w sprawie sytuacji ludności żydowskiej	374
7. Wykaz Kongregacji na 31 grudnia 1960 r.	382
XXIX. Synagogi i domy modlitwy — przekazania i rozbiórki w latach 50-tych	383
1. Przekazanie synagogi w Józefowie, pow. Bilgoraj na magazyn zboża	384
2. Przekazywanie synagogi w Olkuszu	386
3. Spory o majątek Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Łasku	388
4. Sprawa synagogi we Włoszczowej	394
5. Przekazanie synagogi w Opatowie	397
6. Przekazanie synagogi w Nisku	400
7. Próby przebudowy synagogi w Chrzanowie	402
8. Sprawa ruin synagogi w Brzezinach	404
9. Przekazanie synagogi w Wolbromiu na cele oświatowe	406
10. Przekazanie synagogi w Częstochowie Orkiestrze Symfonicznej	407
11. Przebudowa synagogi w Dębicy na halę targową	412
12. Przeznaczenie placu po synagodze we Włocławku na budownictwo mieszkaniowe	416
13. Zagospodarowanie placu po synagodze w Toruniu	419
14. Przekazanie synagogi w Bieżuniu, pow. Żuromin na cele kulturalne	421
15. Próby rozbiórki załytkowej synagogi w Suwałkach	423
16. Sprzedaż synagogi w Hrubieszowie (1957)	424
17. Rozbiórka zniszczonej synagogi w Olkuszu	429
18. Przekazanie synagogi w Parczewie na wytwórnę konfekcji	430
19. Zawalenie się synagogi w Lesku (1957 r.)	432
20. Proces o synagogę w Przemyśle (1958-59)	434
21. Przekazanie synagogi w Lublinie Kościołowi Polskokatolickiemu	442
XXX. Sytuacja cmentarzy i terenów pocmentarnych (lata 50-te)	445
1. Sprawa likwidacji cmentarza we Włocławku i płyt nagrobkowych	445
2. Rozbiórka ogrodzenia cmentarnego w Grodzisku Mazowieckim	447
3. Przekazanie cmentarza w Janowie Lubelskim na cele gospodarcze	448
4. Przeznaczenie cmentarza w Ostrowcu Świętokrzyskim na park	449
5. Sprawa „cmentarza gettoowego” w Białymstoku	451
6. Cmentarz w Kielcach	461
7. Zamknięcie cmentarzy w Lubaczowie i Oleszycach	463
8. Zajęcie starego cmentarza w Łodzi pod budownictwo mieszkaniowe	465
9. Sprawa wykorzystania dawnych cmentarzy w Lubelskiem	470
10. Przekazanie części cmentarza w Bielsku-Białej	471
11. Remont cmentarza w Świdnicy	474
12. Próby przeznaczenia cmentarza w Koronowie na cmentarz komunalny	475
13. Dewastacja cmentarza w Głubczycach	476
14. Zamknięcie cmentarza w Sandomierzu	478
15. Zamknięcie cmentarza w Wągrowcu	480
16. Przeznaczenie cmentarza w Ciechanowie pod budownictwo mieszkaniowe	483
17. Zamknięcie cmentarza w Lipnie	484
18. Sprawa opieki nad cmentarzem w Warcie, pow. Sieradz	486
19. Próby urządzenia targowiska na cmentarzu w Makowie Mazowieckim	488
20. Dewastacja cmentarza w Parczewie	490
21. Sprawa opieki nad cmentarzami w Świdnicy i Żarach	492
22. Budowa arterii komunikacyjnej wzdłuż cmentarzy żydowskiego i ewangelicko-augsburskiego w Warszawie – początki dyskusji i konfliktu	499
23. „Prośba” mieszkanki Włodawy z 12 grudnia 1957 r. do ZG TSKŻ w sprawie miejscowego cmentarza	505
24. Zamknięcie cmentarzy w Opatowie, Ropczycach, Ostrzeszowie, Szydłowcu i Sokołowie Małopolskim	505
25. Profanacja cmentarza w Łodzi (1957-58)	508
26. Profanacja cmentarza żydowskiego w Warszawie	510

27. Przejęcie działki cmentarnej w Łodzi na cele mieszkaniowe	511
28. Protest ZRRM w sprawie naruszenia nieetykalności cmentarzy żydowskich	515
29. Sprawa likwidacji cmentarza w Częstochowie	522
30. Profanacja i dewastacja cmentarza w Olsztynie	533
31. Cieszyń – sprawa nagrobków cmentarnych (1959 r.)	535
32. Dewastacja cmentarzy w Jarosławiu i Rzeszowie	537
XXXI. Protest Kongregacji wyznania Mojżeszowego w Krakowie przeciwko akcji „przewłaszczenia”	539
1. Sprawa Bożnicy „Popera”	539
2. Odwołanie Kongregacji krakowskiej w sprawie „przewłaszczenia” majątku	544
3. Zażalenie Kongregacji krakowskiej (L. dz. 467/57) z 30 lipca 1957 r. do Prokuratora Generalnego PRL w sprawie zawłaszczania majątku	552
4. Memorial Kongregacji krakowskiej (L. dz. 476/57) z 19 sierpnia 1957 r. do premiera J. Cyrankiewicza	558
5. Pismo Wydziału do Spraw Wyznań PWRN w Krakowie (L. Wz. IV-1/12/56) z 6 marca 1958 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	559
6. Projekt odpowiedzi Urzędu do Spraw Wyznań M. Jakubowiczowi	560
7. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (L. dz. III. 18b/22/58) z 21 lutego 1959 r. do Departamentu Nadzoru Sądowego Ministerstwa Sprawiedliwości	562
XXXII. Procesy krakowskie lat 1958-1966	565
1. Pismo Departamentu Dochodów Państwowych Ministerstwa Finansów (Nr PD. 5513/6/57) z 4 stycznia 1957 r. do Urzędu w sprawie przewłaszczenia majątku	565
2. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (Nr III. 18b/2/58) z 31 lipca 1958 r. do Ministerstwa Finansów w sprawie przewłaszczenia	566
3. Pismo Wydziału do Spraw Wyznań Prezydium Rady Narodowej m. Krakowa (Nr. Wyz. III/7/252/62) z 22 października 1962 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	567
4. Notatka Aleksandra Merkera z 12 października 1963 r.	575
5. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (Nr NK-6052/18/35/65) z 6 listopada 1965 r. do ZRRM	576
6. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (Nr NK-6052/18/35/65) z 6 listopada 1965 r. do Ministerstwa Finansów	578
7. Notatka Aleksandra Merkera z 13 sierpnia 1970 r.	579
XXXIII. Cmentarze jako „minie opuszczone” – spór z Kongregacją krakowską (1961 r.)	580
1. Pismo MGK (Nr UZ-e/15a/152/61) z 20 września 1961 r. do Urzędu do Spraw Wyznań w sprawie cmentarzy żydowskich	580
2. Pismo MGK (Nr UZ-e/18/189/61) z 7 grudnia 1961 r. do Urzędu do Spraw Wyznań w sprawie argumentacji Kongregacji krakowskiej	581
3. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (Nr III. 18a/41/61) z 23 grudnia 1961 r. do MGK w sprawie statusu cmentarzy	582
XXXIV. Notatki o sytuacji w Związku Religijnym Wyznania Mojżeszowego (pierwsze półrocze 1961 r.)	587
1. Notatka o Związku Religijnym Wyznania Mojżeszowego	587
2. Notatka A. Wołowicza z 6 kwietnia 1961 r. dla J. Sztachelskiego	588
3. Notatka A. Wołowicza z 21 kwietnia 1961 r. dla J. Sztachelskiego	589
4. Informacja Wydziału Administracyjnego KC PZPR o wyjazdach do Izraela (fragmenty)	591
XXXV. Sprawy różne z lat 1961-1964	592
1. Chrzanów – rozbórka domu cmentarnego	592
2. Komunalizacja cmentarza w Legnicy	596
3. Sprzedaż płyt nagrobkowych z cmentarzy żydowskich przez Aeroklub Tatrzński	599
4. Pismo M. Jakubowicza z 8 listopada 1962 r. do ZRRM w sprawie cmentarzy w Mielcu	606
5. Przekazanie synagogi w Oświęcimiu na „właściwe cele”	607
6. Pismo Wydziału do Spraw Wyznań Prezydium Rady Narodowej m. Krakowa (Nr Wz-III/12/363/61) z 24 stycznia 1962 r. w sprawie unieważnienia umowy najmu Starej Synagogi w Krakowie	609
7. Cmentarz żydowski w Warszawie przy ul. Okopowej (1962 r.)	610
8. Profanacja Starej Synagogi w Krakowie (1963 r.)	611
9. Dewastacja cmentarza w Jasle	616
10. Sprawa zwirowiska na cmentarzu w Ostrowie Lubelskim	620

XXXVI. Majątek byłej Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Nowym Sączu (1949-1963) – analiza przypadku	622
1. Z korespondencji ŻKW w Nowym Sączu z Komitetem Organizacyjnym ŻKW i CKŻP (1949 r.)	622
2. Pismo Departamentu Likwidacyjnego Ministerstwa Finansów (Nr LI. 9067/4/50) z 2 września 1950 r. do Urzędu do Spraw Wyznań w sprawie majątku gminy nowosądeckiej	626
3. Pismo Referatu do Spraw Wyznaniowych PWRN w Krakowie (L.SP.S. I-2/30/50) z 8 marca 1951 r. do Urzędu do Spraw Wyznań w sprawie majątku gminy nowosądeckiej	627
4. Spór o synagogę przy ul. Krakowskiej	628
5. Sprawa cmentarzy żydowskich w Nowym Sączu (1963 r.)	637
XXXVII. „Okólnik” Ministra Gospodarki Komunalnej z 3 sierpnia 1964 r. w sprawie cmentarzy nieczynnych	642
1. Notatka W. Myslika z 2 stycznia 1958 r. „Zagadnienie cmentarzy grzebalnych”	642
2. Notatka z 12 kwietnia 1958 r. w sprawie komunalizacji cmentarzy	647
3. Okólnik Ministra Gospodarki Komunalnej w sprawie cmentarzy nieczynnych	649
XXXVIII. Opieka nad cmentarzami żydowskimi – rozdział powinności	653
1. Pismo ŻRWM (L. 553/64) z 17 czerwca 1964 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	653
2. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (Nr NK-6201/18/17/65) z 27 lipca 1965 r. do MGK	654
3. Notatka S. Koryłowicza z 28 lipca 1965 r. w sprawie opieki nad cmentarzami	655
4. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (Nr III-18/28/64) z 29 lipca 1965 r. do ŻRWM	655
XXXIX. Wnioski Komisji Narodowościowej KC PZPR w sprawie Wyznania Mojżeszowego w Polsce (kwiecień 1965 r.)	658
1. Wnioski Komisji Narodowościowej przy Wydziale Administracyjnym KC PZPR (kwiecień 1965 r.)	658
XL. Memoriały Wawy Morejno w sprawie ochrony cmentarzy żydowskich	665
1. Pismo W. Morejno z 26 sierpnia 1965 r. do radcy prawnego Urzędu do Spraw Wyznań – A. Merkera	667
2. Notatka A. Merkera z rozmowy z W. Morejno w dniu 29 września 1965 r.	695
3. Pismo W. Morejno z 29 listopada 1965 r. do wicedyrektora Urzędu do Spraw Wyznań – A. Skarżyńskiego	699
4. Pismo A. Skarżyńskiego z 18 stycznia 1966 r. do Z. Nowaka w sprawie W. Morejno	710
XLI. Ze statystyk cmentarzy żydowskich w 1965 roku	713
1. Pismo I. Frenkla (L.dz. 538/65) z 11 listopada 1965 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	713
2. Sprawa cmentarzy w woj. rzeszowskim	744
XLII. Sprawa przeliczania pomocy zagranicznej na renowację cmentarzy	747
1. Pismo I. Frenkla z 3 listopada 1965 r. (L. 511/65) do Urzędu do Spraw Wyznań w sprawie zmiany przeliczników	748
2. Pismo MGK (nr UZ-c/1/23/42/66) z 18 lutego 1966 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	749
3. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (Nr NK-8021/18/2/66) z 5 kwietnia 1966 r. do MGK	750
4. Z korespondencji I. Frenkla z rabinem I. Lewinem	751
XLIII. Status W. Morejno w świetle wyjaśnień Urzędu do Spraw Wyznań (luty 1966 r.)	753
1. Pismo MGK (UZ-c/1/23/9/66) z 25 stycznia 1966 r. do Urzędu do Spraw Wyznań	753
2. Pismo S. Koryłowicza (Nr NK-8020/18/5/56) z 25 lutego 1966 r. do MGK w sprawie W. Morejno	754
XLIV. Z korespondencji W. Morejno z władzami TSKŻ w sprawie cmentarzy (1966 r.)	756
1. Pismo W. Morejno (L.dz. 42/c/66) z 20 stycznia 1966 r. do L. Domba, przewodniczącego TSKŻ	756
2. Pismo L. Domba do W. Morejno	758
3. Pismo Kierownika Kancelarii Rabinicznej (L.dz. 94/c/66) z 13 lutego 1966 r. do Zarządu Głównego	758
XLV. Z korespondencji W. Morejno z przewodniczącym Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa J. Wiczorkiem (1966 r.)	763
1. Memorial W. Morejno (L.dz. 702/c/66) z 15 czerwca 1966 r. do min. J. Wiczorka	763
XLVI. Sprawa cmentarza żydowskiego w Górze Kalwarii (1965-66)	769
1. Pismo S. Koryłowicza (Nr NK-6209/18/65) z 4 listopada 1965 r. do Wydziału do Spraw Wyznań PWRN w Warszawie	769
2. Pismo S. Koryłowicza (nr NK-6201/18/42/65) z 20 grudnia 1965 r. do W. Morejno	771

3. Pismo W. Morejno (L.dz. 429/C/65) z 27 grudnia 1965 r. do Urzędu do Spraw Wyznań . . .	771
4. Pismo I. Frenkla (L. 170/66) z 3 czerwca 1966 r. do S. Kiryłowicza . . .	775
5. Pismo S. Kiryłowicza (Nr NK-6201/18/1/66) z 12 lipca 1966 r. do Wydziału do Spraw Wyznań PWRN w Warszawie . . .	776
XLVII. Projekt „Okólnika” w sprawie dalszego uporządkowania cmentarzy żydowskich . .	778
1. Pismo Departamentu Usług Komunalnych MGK (Nr UZ-c/1/80/23/65) z 26 marca 1965 r. do Urzędu Spraw Wyznań . . .	779
2. Pismo Urzędu do Spraw Wyznań (Nr NK-6021/18/17/65) z 6 kwietnia 1965 r.	780
3. Projekt „Okólnika...”	783
XLVIII. Sprawy różne z lat 1965-66	786
1. „Ekshumacja” na cmentarzu w Mielcu	786
2. Budowa internatu na cmentarzu w Węgrowie	788
3. Żychlin – dewastacja cmentarza	791
4. Profanacja cmentarza w Szczecinie	793
5. Próby wstrzymania budowy ohelu przez władze Rymanowa	794
6. Wybijanie szyb w synagodze wrocławskiej	795
7. Lokalizacja skansenu na cmentarzu w Lublinie	797
8. Dewastacja cmentarza w Rudniku nad Sanem	798
9. Likwidacja cmentarza w Głogowie	799
10. Likwidacja cmentarza w Kamieniu Pomorskim	802
11. Likwidacja cmentarza w Bielsku-Białej	804
12. Pismo W. Morejny z 29 listopada 1965 r. do ministra spraw wewnętrznych M. Moczara	809
Wybrane pozycje bibliograficzne	816
Summary	818